

ELEMENTE ALE MODERNIZĂRII DOBROGEI. 125 DE ANI DE LA REINTEGRAREA DOBROGEI LA STATUL ROMÂN

STOICA LASCU*

Atunci când, la 14 noiembrie 1878, domnitorul Carol I (1866-1914 – devenit rege în martie 1881) oficializa *Reintegrarea¹ Dobrogei la Statul*

* Lect. univ. dr. la Facultatea de Istorie a Universității „Ovidius” din Constanța.

¹ *Reintegrarea Dobrogei la Statul Român* este termenul cel mai adecvat istoric care explică semnificația și conținutul momentului 14 Noiembrie 1878 în procesul făuririi României moderne. Istoriografia română postbelică nu l-a folosit, însă, decât sporadic; astfel, profundul cercetător al istoriei Dobrogei, arhivistul Tudor Mateescu, îl utilizează ca atare în documentatul său volum (vezi cap. IX *Românii dobrogeni și reintegrarea Dobrogei la România*, în *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, D.G.A.S., București, 1979, pp. 107-112); cu doi ani mai devreme, într-o altă lucrare publicată tot sub auspiciile Direcției Generale a Arhivelor Statului, este folosită aceeași sintagmă: „(...) 23 noiembrie 1878, dată la care Dobrogea a fost *reintegrată* la România” (M. Stanciu, Aurelia Răducănescu, Maria Iacob, Maria Boia, *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Constanța*, D.G.A.S., București, 1977, p. 20); în 1989, editorii vol. X al publicisticii eminesciene (coord.: D. Vatamaniuc), precizează, la un comentariu: „Documentele invocate de Eminescu demonstrează apartenența Dobrogei la teritoriul național. Nu este vorba de o *anexare*, termen în uz în presa vremii la acea dată pentru *reintegrare*” (M. Eminescu, *Opere*, vol. X. *Publicistică 1 noiembrie 1877-15 februarie 1880 „Timpul”*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, p. 510). Alți istorici au utilizat termeni/sintagme diferite, având, în general, aceeași semnificație; vezi N. Ciachir, R. Șt. Ciobanu, *Revenirea Dobrogei la aria de viață a statului român, consecință a permanenței populației românești pe pământul Dobrogei (1878)*, în Ioan Scurtu (coord.), *Din lupta poporului român pentru independență*, Universitatea din București, București, 1977, pp. 157-169; N. Adăniloiaie, Georgeta Lungu, *Instalarea administrației românești în Dobrogea după războiul de independență*, în „*Studii și articole de istorie*”, XXXV-XXXVI, 1977, pp. 153-169; Gh. Dumitrașcu, Mariana Lupu, *Documente privind istoria Dobrogei în 1877-1878 și pregătirea reunirii ei cu România*, în „*Muzeul de Național*”, IV, 1978, pp. 609-613; I. Bitoleanu, *Manifestări ale dreptului de autodeterminare în momentul revenirii Dobrogei, în cadrul statal românesc*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, 1, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, 1980, pp. 100-111; Gh. Dumitrașcu, *Rolul intelectualității românești din Dobrogea. Reunirea acestei străvechi provincii autohtone cu patria-mamă*, în „*Crisia*”, X, 1980, pp. 155-163; unica, până acum, sinteză românească de istorie a regiunii folosește termenul de *revenire* – A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979 (cap. XIV *Revenirea Dobrogei la România*, pp. 269-284), termen menținut și în „noua ediție”, apărută sub titlul *Istoria Dobrogei*, Editura Ex. Ponto, Constanța, 1998 (cap. XIV *Revenirea Dobrogei în cadrul statal românesc*, pp. 330-351).

Vezi, de asemenea: cap. 6 *Revenirea Dobrogei la aria de viață a poporului român*, în N. Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, pp. 280-297 („retrocedarea Dobrogei”, p. 280, „reîntrarea în stăpânire”, p. 291, „reinstalarea autorităților românești”, p. 296); „dobândirea neatârării a adus după sine revenirea Dobrogei la România” și „Totodată, unirea Dobrogei (...)” (N. Adâniloiaie, *Independența națională a României*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1986, p. 366); „restabilirea autorității statului român asupra Dobrogei, străveche provincie istorică românească” și (Tratatul de la Berlin prevedea) „Dobrogea era unită statului român”, în Gen.-lt. dr. I. Ceaușescu (coord. pr.), *Istoria militară a poporului român*, vol. IV. *Epoca revoluțiilor de eliberare națională și socială, de la revoluția populară din 1784 la cucerirea independenței depline, 1877-1878*, Editura Militară, București, 1987, pp. 891, 898; „Prin tratat s-a recunoscut independența României și revenirea Dobrogei, străvechi pământ românesc, la România” (M. Mușat, I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 309); „Dobrogea, străvechi pământ românesc, împreună cu Delta Dunării, intrau în componența statului român” (Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985, p. 249); populația „a subscris la actul politic ce se înfăptuia, unirea Dobrogei cu România” (M. Stanciu, *Introducere*, în *Din tezaurul documentar dobrogean*. Ediție de documente întocmită de M. Stanciu, Ana Chiriac, Aurelia Răducănescu, Maria Stăneci, D.G.A.S., București, 1988, p. 27).

În mod surprinzător, o sinteză, din ultimii ani, de istorie a României – altminteri, valoroasă – nu evidențiază semnificația și importanța momentului Noiembrie 1878, cantonându-l doar la conținutul contextului internațional și făcându-l dependent numai de la voința Rusiei: „În compensație, România urma să primească Delta Dunării, Insula Șerpilor și Dobrogea (...)” (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 389; cap. respectiv, intitulat *Făurirea României Mari*, este redactat de K. Hitchins); este reluată, în fapt, o apreciere tendențioasă, lipsită de nuanța necesară, care nu a mai fost vehiculată în istoriografia română după 1964 – în acel an, vol. IV al sintezei academice de istorie a României arăta că Independența era recunoscută de cedarea către Rusia a celor trei județe sud-basarabene, „în schimbul căreia i se dădea Dobrogea cu Delta Dunării” (*Istoria României*, vol. IV *Formarea și consolidarea orânduirii capitaliste (1848-1878)*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 638); vezi și sinteza universitarilor ieșeni: în urma Tratatului de la Berlin, „Dobrogea, împreună cu Delta Dunării, intră în componența statului român, în timp ce județele din sudul Basarabiei sunt încorporate Rusiei” (I. Agrigoroaiei, I. Toderașcu, *Istoria românilor Compendiu*, Editura Cultura fără Frontiere, Iași, 1996, p. 226).

În ceea ce ne privește, am utilizat consecvent termenul de *reintegrare*: „În noiembrie 1878, primele unități ale eroicei armate române intră în provincia lui Burebista și a lui Mircea cel Bătrân, reintegrând și acest colț de țară românească în hotarele sale firești” (A. Rădulescu, St. Lascu, P. Hașotti, *Constanța. Ghid de oraș*, Editura Sport-Turism, București, 1985, p. 31); vezi și Gh. Dumitrașcu, St. Lascu, *Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în „*Studii și articole de istorie*”, LI-III, 1985, pp. 18-30; Gh. Andronic, M. Neațu, A. Rădulescu, St. Lascu, *Litoralul românesc al Mării Negre*, Editura Sport-Turism, București, 1989, p. 19; „După mai bine de patru veacuri și jumătate de stăpânire otomană, Dobrogea este reintegrată sistemului politico-administrativ al Statului Român, în urma războiului ruso-român-otoman din 1877-1878) (St. Lascu, *Specificul vieții politice dobrogene, după 1878, în viziunea oamenilor de stat și începuturile activității partidelor la Constanța*, în St. Lascu, C. Vitanos (coord.), *Valori ale civilizației românești în Dobrogea, f.e.*, Constanța, 1993, p. 287; pe foaia de titlu a volumului, editat sub auspiciile Colegiului Pedagogic „Constantin

Român, ca urmare a hotărârilor Congresului de Pace de la Berlin (1/13 iulie 1878), pentru această componentă fundamentală a etnogenezei românești, Dacia Pontică – cum a denumit marele geograf Simion Mehedinți pământul dintre Dunăre și Mare –, începea derularea marelui și complexului proces de racordare la exigențele lumii moderne (ai cărei germeni – calea ferată Cernavodă-Constanța, amenajarea portului Constanța, construcții edilitare urbane la Tulcea, Constanța, Cernavoda, Siliștra, agenții comerciale și sucursale ale unor bănci, deschiderea unor școli – fuseseră implantați ceva mai devreme, în perioada otomană, prin anii '50-'60 ai secolului al XIX-lea²).

Brătescu" și Asociației Cultural-Istorice Dobrogeane „România de la Mare”, se precizează: *Volum dedicat Centenarului Școlii Normale „Constantin Brătescu” din Constanța și aniversării a 115 ani de la reintegrarea Dobrogei la Statul Român*. În noiembrie 1998, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța a organizat o sesiune științifică aniversară dedicată împlinirii a 120 de ani de *revenirea* Dobrogei la țară.

Nici în perioada de până la Primul Război Mondial nu a existat un consens asupra terminologiei utilizate – în presă, discursuri sau alte manifestări publice. Era sesizată, totuși, esența faptului istoric-Dobrogea este „fiica regăsită” (*M.S. Regele în Dobrogea*, în „*Farul*” /Constanța/, I, nr. 24, 2 mai 1904, p. 1), „fiica răzlețită de la sânul Patriei-mume” (*Excursiunea Suveranilor pe Dunăre*, în „*Conservatorul Constanței*”, II, nr. 8, 10 mai 1911, p. 2). Sunt folosiți trei-patru termeni: „*anexare*”, „*încorporare*” și „*reîncorporare*”, „*alipire*” și „*realipire*”. În 1910, primul-ministru Ion I. C. Brătianu vorbește la Tulcea despre „*redobândirea Dobrogei*”, „*redobândisem pământul pierdut*” (*Punerea pietrelor fundamentale la lucrările apei, la construcția palatului de justiție și la 3 localuri școlare*, în „*Lupta*” /Tulcea/, II, nr. 65, 19 septembrie 1910, p. 2), în același an o apreciere la fel de exactă având-o și dr. N. Marinescu-Sadoveanu: „Această provincie răzlețită de vremuri fu nu alipită, *întrupată* la Patria-mumă” (*Vizita d-lui Ion I. C. Brătianu la Constanța*, în „*Drapelul*” /Constanța/, II, nr. 24, 10 octombrie 1910, p. 2). Alți doi constănțeni formulează aprecieri nu mai puțin adecvat-istorice; „*Am unit Dobrogea cu țara românească în urma unui strălucit fapt de arme*” (*Raportul lui I. Bănescu asupra „chestiei acordării drepturilor politice dobrogenilor”*, în „*Viitorul Dobrogei*”, II, nr. 5, 8 martie 1909, p. 2), iar profesorul de istorie Virgil P. Andronescu avea să fie și mai explicit: „Sunt acum 32 de ani de când micul orașel Constanța, împreună cu întreaga Dobrogea, a *reintrat* în stăpânire românească” (*Vizita d-lui Ion I.C. Brătianu la Constanța*, în „*Drapelul*”, II, nr. 14, 10 octombrie 1910, p. 2), tot el spunând: „Sunt mai bine de trei decenii de când, în urma victoriilor Marelui Căpitan, Regele Carol I, parte din provincia străveche *fu realipită* patriei mume, iar acum, în urma Tratatului de la București, întreg Deliormanul, cu ținutul Caliacrei, *reintegrând* întreaga provincie a Dobrogei” (*Instalarea Curții de Apel din Constanța*, în „*Liberalul Constanței*”, I, nr. 26, 20 aprilie 1914, p. 2).

Și în perioada interbelică va coexista aceeași pluritate semantică, discursul oficial, limba-jul publicistic și al opiniei publice ilustrând-o ca atare; în 1928, când se aniversa o jumătate de secol de la momentul Noiembrie 1878, programul oficial, publicat, s-a intitulat *Darea de seamă a Serbărilor de la Constanța pentru comerorarea (sic!) a 50 ani de la realipirea Dobrogei*; pe de altă parte, vol.I al „*Analelor Dobrogei*” din 1928, masiv /794 pp./, apărut la Cultura Națională, era subintitulat astfel: *1878-1928. DOBROGEA. Cincizeci de ani de vieață românească. Publicație tipărită cu prilejul Semicentenarului Reanexării Dobrogei*.

² vezi T. Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor din Dobrogea*, D.G.A.S., București, 1979, *passim*; Gh. Dumitrașcu, *Localități, biserici și mănăstiri românești în Dobrogea, până la 1878*, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 1996, *passim*.

Cei 125 ani scurși de la acest eveniment memorabil al istoriei noastre naționale, al întregului spațiu sud-est european relevă benefica îngemănare a marilor investiții financiar-materiale și eforturi organizatorice – concretizate, în primul rând, în construirea Podului de peste Dunăre, respectiv a Portului Constanța³ – din partea Statului Român cu cele a întreprinzătorilor, ale dobrogenilor laborioși, munca și creativitatea lor regăsindu-se în imaginea Dobrogei moderne contemporane. Practic, se poate spune că cea *mai mare realizare a Statului Român*, până la Primul Război Mondial, a fost transformarea celor două județe transdunărene – Constanța (7.150 km²) și Tulcea (8.626 km²) – dintr-un teritoriu înapoiat economic și al elementelor de civilizație, într-o parte modernă, prosperă și dinamică a Regatului, cu un nivel al instrucției superior restului județelor țării, cu o repartizare net mai echilibrată a proprietății financiare și, corespunzător, cu disparități social-economice mai suportabile din partea membrilor societății. Este un proces ce va continua și în perioada interbelică, pentru ca în a doua jumătate al XX-lea, mai ales începând cu deceniul șapte, spectaculozitatea transformărilor economice, edilitare, social culturale și ale infrastructurii să ateste aceeași preocupare, constantă, a Statului Român pentru continua modernizare a părții sale de peste Dunăre. Corespunzător, s-au produs mutații sensibile și în plan demografic. Potrivit statisticilor, în 1880 erau în Dobrogea circa 150.000 locuitori (27% români, 31% turco-tătari, 20% bulgari, 12% ruși-lipoveni ș.a.), pentru ca în 1912 ei să se cifreze la 380.000, etnicii români devenind, deja, predominanți numeric (57% români, 13% bulgari, 11% turco-tătari, 9% ruși-lipoveni, 3% greci ș.a.).

La capătul a patru săptămâni de dezbateri, Marile Puteri, întrunite la Congresul de Pace de la Berlin, semnează, la 1/13 iulie 1878, Tratatul de Pace; în ceea ce privește România, se recunoaște Independența acesteia, precum și „unirea” Dobrogei, potrivit art. 46 al Tratatului⁴. Altă

³ Vezi Val. Ciorbea, *Portul Constanța de la antichitate la mileniul III*, Editura Europolis, Constanța, f.a./1994 /280 pp./; A. Tomitan, *Portul Constanța în conștiința epocii: „o mândrie națională, barometru al dezvoltării noastre economice”*, în *„România de la Mare”*, V, nr. 7, 1996, pp. 16-23; P. Covacef, *Portul Constanța. O sută de ani de la inaugurarea lucrărilor de construcții* (I), în *„Analele Dobrogei”*, Serie nouă, II, nr. 1, 1996, pp. 94-110; Idem, *Le port de Constanța. Extraits d'une ample étude sur l'évolution des constructions. La bibliographie générale de l'étude*, în *„Cercetări marine”*, XXIX-XXX, 1996/1997: 473-510 (471-510 = ilustrații, planuri, fotografii).

⁴ *Tratatul de Pace de la Berlin încheat în 13 Iulie 1878 (După textul original)*, Tipografia Th. Balassan, Iași, 18 Iulie 1878, p. 39; altă variantă, în „Traducțiunea Ministerului Afacerilor Străine”: „se vor uni cu România” (*Tratatul de Berlin urmat de Protocoalele Congresului precum și de Charta Basarabiei române a Deltei Dunării și a Dobrogei*, Imprimeria Statului, București, 1878, p. 10); vezi traducerea: „sunt întrupate cu România”, în *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. IX, Editura Academiei R.P.R., f.1./București/, 1955, pp. 382-383 (Doc. 766), traducere preluată și

prevedere însă, nefastul art. 45, impunea cedarea către Rusia a trei județe românești din nordul Deltei Dunării – motiv pentru care opinia publică românească, presa, mulți parlamentari vor protesta încă în prima parte a anului 1878, când devenise publică intenția Rusiei de a avea acces la Gurile Dunării, față de raptul unei porțiuni a Statului Român. După semnarea Tratatului de Pace însă, se pledează pentru acceptarea situației, informațiile asupra Dobrogei, care încep să apară în presă contribuind la o mai bună înțelegere a istoriei și importanței acesteia pentru România: „Astfel fiind faptele, nu credem alta nimic mai oportun decât de a ne privi Dobrogea ca proprietatea noastră și a ne cugeta la ce avem de făcut, spre a trage din această proprietate toate foloasele legitime și, mai cu seamă, a căuta să facem mulțumiți pe locuitorii de numeroase naționalități care populează această țară și a-i înfrăți cu noi” – scria într-un prim articol de sinteză asupra Dobrogei, la 4 august 1878, geograful Grigore Cobălcescu⁵; el prevedea o dezvoltare fără precedent a Dobrogei în cadrul Statului Român, inserează multe amănunte asupra structurii geologice, a componentelor geografice, a situației economice, pledează – clarvăzător – pentru construirea unui pod peste Dunăre, care să permită racordarea căilor ferate din restul țării la calea ferată Constanța-Cernavodă (dată în folosință în 1860), aceasta urmând a „fi marea arteră a comerțului și a civilizației române peste Dunăre”. La fel, inginerul englez John T. Barkley, trimite unui cunoscut ziar bucureștean o foarte interesantă epistolă asupra Dobrogei, redacția apreciind că „Din toate informațiunile pe care le-am avut până astăzi asupra acestei posesiuni a României, acelea ce ni le dă epistola d-lui Barkley sunt fără comparare cele mai însemnate, atât din punct de vedere științific, cât și din punctul de vedere economic și chiar politic”⁶.

La rândul său, Mihai Eminescu arăta, tot în 1878, pe parcursul mai multor articole inserate în ziarul „*Timpul*”, că „Din punct de vedere istoric, dreptul nostru istoric asupra Dobrogei este incontestabil. Romană în vremea împăratului August, loc de exil al poetului Ovidiu, bizantină în urmă, trecând de la Asanizi la Țara Românească, ea a rămas a Țării Românești, până ce ne-a fost luată de turci, și de nimeni altul”, pentru el este fără putință de tăgadă că „întrucât poate fi vorba de drept istoric, continuarea Deltei de pe malul drept al Dunării, adică Dobrogea, e o dependență naturală a Țării Românești (subl.n.), care a și fost a Țării

în M. Mușat, I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul de român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 309.

⁵ Gr. Cobălcescu, *Considerațiuni asupra Dobrogei*, în „*Steaua României*”, II, nr. 167 bis, 4 august 1878, p. 1.

⁶ „*Românul*”, XXII, f.nr., 14 decembrie 1878, pp. 1.245-1.246 /1-2/.

Românești curând după întemeierea acestui principat”⁷. De asemenea, el relevă interesul Rusiei în zona Gurilor Dunării, necesitatea derulării unor relații bune cu Imperiul Rus, aserțiunea ce va fi reluată deseori în presa dobrogeană, după cum și primul-ministru din acea perioadă, Ion C. Brătianu (1821-1891) avea să o evidențieze, în discursul de la Senat, la 28 Septembrie 1878, reiterând și el semnificația drepturilor istoric românești asupra Dobrogei: „Desfid să vină oricine cu un singur document, ca să probeze că Dobrogea a făcut parte din statul Bulgariei. Turcia a venit la început de sec. al 15-lea de a luat-o de la noi cu sabia și acum, când s-a luat de la Turcia înapoi, s-a luat iarăși cu ajutorul brațului României.

Să nu ni se zică dar că Dobrogea a fost a Bulgariei; noi am posedat-o cu sângele nostru, am pierdut-o cu sabia și acum s-a reîntors la noi iarăși cu sabia!”

În noiembrie 1878, în Dobrogea are loc intrarea sărbătorească a trupelor autorităților civile; la Constanța este numit prefect magistratul Remus N. Opreanu (1844-1908), el venind aici la 23 noiembrie, rezervându-i-se, în zilele următoare, o primire care-l determina să telegrafieze la București: „Iluminațiunea de astă noapte a fost strălucită. Nenumărate stindarde și lampioane împodobeau străzile, astfel că oricine ar fi putut crede că se află în București în zilele de sărbători naționale. Entuziasmul a fost cu atât mai mare, deoarece serbarea s-a făcut într-un mod spontan și absolut liber”⁸. La Tulcea a fost numit prefect G.M. Ghica, la sosirea sa, la 18 noiembrie, delegați ai locuitorilor – români, bulgari, greci, ruși-lipoveni, turco-tătari, armeni, evrei – trimițând o telegramă domnitorului Carol I: „Drapelul oșteanului român, încununat cu flori, fâlfâie mândru între noi. L-am salutat cu iubire și devotament, și inimile noastre tresaltă la lacrimi de bucurie, căci în el vedem simbolul civilizației pe care Alteța Ta Regală, Marele Căpitan al vitezei oaste române, semeni în noua provincie regală. De astăzi înainte începe o nouă viață pentru noi. Vom privi dar cu încredere și iubire în viitor, uitând trecutul. Ridicăm rugi către A-Tot-Puternicul pentru ca să binecuvânteze opera românismului dincoace de Dunăre și depunem la picioarele Alteiței Tale Regale simțămintele noastre de iubire și fidelitate”⁹.

Locul și rolul Dobrogei în ansamblul dezvoltării României moderne sunt evidențiate în directă relație cu necesitatea istorică a evoluției unitare a Statului Român, a avantajului existenței unei largi fațade maritime. „Dobrogea, în situația ei actuală, întrerupe și geograficește și etnograficește continuitatea teritorială și etnică a slavilor de la Nord cu cei

⁷ M. Eminescu, *Anexarea Dobrogei*, în „*Timpu*”, III, nr. 182, 19 august 1878, pp. 1-2.

⁸ apud „*Românul*”, XXII, f.nr., 27-28 noiembrie 1878, p. 1.091 /1/.

⁹ apud „*Pressa*”, XI, nr. 258, 23 noiembrie 1878, p. 2.

de la Sud, și asigură întregului neam românesc accesul la Gurile Dunării și la Mare.

Pentru dezvoltarea noastră națională, politică și economică, Dobrogea e prisma României înspre largul lumii.

Vrăjmașii noștri pot să discute mult și bine geneza neamului românesc pe aceste țărmuri; românul s-a înfipt adânc în Dobrogea, *scria, într-o gazeta constănțeană, profesorul (și primar al Constanței) Ion Bănescu (1851-1909).*

Aci e patria lui.

Să se știe aceasta¹⁰.

Într-un *Raport* înaintat primului-ministru Gh. Gr. Cantacuzino, la 24 ianuarie 1906, se arăta legătura indisolubilă existentă între Dobrogea și restul țării, de natură istorică, și consolidată, în epoca modernă, de interese geopolitice și economice naționale: „Țărmurile Mării și Gurile Dunării pururea au fost plămâni prin care întreg neamul românesc a răsuflat în mare de la descălecarea lui în valea dunăreană; ele leagă Dobrogea cu țara noastră și fac din ea o expansiune geografică curat românească. Avem tot interesul s-o legăm la Regatul nostru pe vecie.

Aci avem interese mari de apărat, interese care sunt strâns legate cu însăși ființa neamului și a Satului nostru. O Românie liberă cu greu s-ar putea închipui fără Dobrogea și Gurile Dunării. *Pentru dezvoltarea noastră națională, politică și economică, provincia aceasta trebuia să o păstrăm cu orice preț, să o facem românească prin orice jertfe (subl.n.)*¹¹. Reiterând importanța Dobrogei pentru Statul Român, primul-ministru Ion C. Brătianu releva, într-un discurs ținut la Tulcea în septembrie 1910, și îndatoririle dobrogenilor de către acesta: „Dobrogea să arate că fiind cea mai tânără parte a României, este și cea mai tânără în naționalismul și patriotismul său. Dacă locuitorii altor părți au apucat epoci de moravuri politice detestabile, dobrogenii, care intră de abia în vârtejul luptelor, să se folosească de experiența altora și să-și apropie numai mijloacele noi și civilizate”¹².

Un alt om politic român, conservator-democratul Take Ionescu, ilustra și el, într-un discurs rostit la Constanța, la 2 noiembrie 1908, legătura ombilicală Dobrogea-restul Regatului: „pentru mine sunt două axiome: Dobrogea dacă n-ar fi a României ar pieri economiceste, s-ar topi, s-ar pustii limba de pământ azvârlită spre nord, care n-ar fi arteră pentru nimeni și pentru nimic. Iar România fără Dobrogea? *Nu se poate*

¹⁰ I. Bănescu, *Dobrogea și drepturile politice*, în „*Farul*”, I, nr. 4, 9 decembrie 1903, p. 1.

¹¹ apud „*Viitorul Dobrogei*”, II, nr. 5, 8 martie 1909, p. 1.

¹² apud „*Lupta*” /Tulcea/, II, nr. 65, 19 septembrie 1910, p. 2.

*concepe existența României fără Dobrogea, cum nu se poate concepe existența României fără București (subl.n.)*¹³.

De asemenea, șeful Statului, regele Carol I, a avut o predilecție deosebită pentru Dobrogea, fiind deseori în vizite oficiale și aproape în fiecare an, după 1900, la Constanța: „Se știe – *consemna, la moartea sa, în 1914. ziarul „Conservatorul Constanței”* – ce dragoste purta Carol I Dobrogei, și mai ales Constanței, unde în timpul din urmă al lungii sale domnii, obișnuia să vină regulat în fiecare an, ca să se repauzeze de munca grea a treburilor Statului. Și era firească înclinarea ce o avea pentru colțul acesta al țării, căci *Dobrogea este fructul celui dintâi mare act național, care a înfrățit dinastia cu neamul românesc* (subl.n.) – Războiul de Independență”¹⁴. În semn de omagiu pentru activitatea și personalitatea Suveranului, după moartea acestuia, fruntașii orașului Constanța adoptă o hotărâre privind ridicarea *Monumentului regelui Carol I* (ulterior, nu se va finaliza).

Progresele economice, sociale, culturale, edilitare, politice ale Dobrogei, în perioada de până la Primul Război Mondial, au fost posibile ca urmare a preocupării constante a Statului pentru modernizarea celor două județe dintre Dunăre și Mare. Prefectul jud. Constanța, Scarlat Vârnăv scotea în evidență această preocupare în discursul din 14 noiembrie 1903, rostit în fața primului-ministru D.A. Sturdza: „Ați avut neprețuitul merit de a vă identifica cu gândirea Suveranului, ați pus în serviciul realizării dorințelor regale o activitate și o energie pe care cei tineri o invidiază, ați urmărit pas cu pas dezvoltarea lucrărilor Portului, prin vizite periodice și cât de dese, ați stat neconținut în curent și cu progresele realizate și cu nevoile viitoare”¹⁵. La împlinirea a 25 de ani de la Reintegrarea Dobrogei la Statul Român se aprecia că „Astăzi, Dobrogea, grație viului interes ce i s-a purtat, privityă din toate punctele de vedere, prezintă aspectul unei țări civilizate (...). Prin urmare, nimic din ceea ce necesită unui stat civilizat nu lipsește acestei provincii. Totul s-a făcut atât de bine și într-un interval atât de scurt. Ceea ce în alte părți a necesitat, pentru a se săvârși, secole întregi, aci s-a făcut numai în 25 de ani”¹⁶.

Într-un *Memoriu* al conducerii administrative a jud. Constanța înaintat regelui, în ianuarie 1906, se arată că „în cei 27 de ani împliniți de

¹³ Discursul d-lui Take Ionescu șeful Partidului Conservator-Democrat rostit la întrunirea noastră în Constanța la 2 noiembrie 1908, în „Viitorul Dobrogei”, I, nr. 30, 23 noiembrie 1908, p. 2.

¹⁴ Regele Carol și orașul nostru Amintiri, în „Conservatorul Constanței”, V, nr. 31, 20 noiembrie 1914, pp. 2-3.

¹⁵ Serbarea de la 14 noiembrie 1903 din Constanța, în „Constanța”, XIII, nr. 441, 23 noiembrie 1903, p. 2.

¹⁶ Vizita familiei regale, în „Dobrogea”, V, nr. 123, 5 mai 1904, p. 1.

cârmuire românească Dobrogea a desăvârșit mari progrese pe toate terenurile:

- populația ei s-a îndoit, iar grupul etnic românesc e astăzi de patru ori mai numeros decât era în momentul anexării;
- agricultura se face pe o întindere de teren de cinci ori mai mare ca în trecut, cu un randament mai spornic;
- comerțul, atât de neînsemnat atunci, s-a înzecit astăzi;
- industria, care nu exista, a început să se nască și să se înfirișeze;
- instrucția s-a răspândit, mulțumită jertfelor făcute și de Stat, dar mai cu seamă de locuitori, așa încât cu mândrie putem constata că proporția știutorilor de carte e mai mare în Dobrogea decât în restul țării;
- bunul trai e neasemănat superior, celui din trecut;
- iar înfrățirea dintre locuitorii dobrogeni, asupra cărora Majestatea Voastră a chemat în momentul anexării, binecuvântarea Cerului, putem zice că e un fapt îndeplinit; acești locuitori fără deosebire de religie și de neam înfățișează toate înrudirile morale și expresiunea aceleiași conștiințe naționale, iubindu-și deopotrivă Patria și Suveranul¹⁷.

De asemenea, administrația a avut un rol important în acțiunea Statului de modernizare a celor două județe, după cum Justiția și-a îndeplinit menirea în aceeași operă de civilizare și întronare a suveranității legilor. În ceea ce privește viața politică, aceasta s-a caracterizat prin absența organizațiilor locale ale partidelor – dobrogenii fiind ținuți departe de disputele politice, în scopul maturizării conștiinței civile; ei participă, departe de disputele politice, în scopul maturizării conștiinței civile; ei participă, pentru prima dată la alegeri parlamentare în 1912, iar filialele județene ale partidelor naționale (*Partidul Național-Liberal, Partidul Conservator, Partidul Conservator-Democrat, Partidul Social-Democrat*) se organizează ca atare după 1908.

Progresul general al regiunii nu a însemnat, firește, înlăturarea nevoilor sociale, mai ales țăranii suferind, periodic, de neajunsuri pricinuite, în primul rând, de iernile grele sau secetă, anotimpul punându-și pecetea pe rezultatele producțiilor cerealiere și animaliere. Pe ansamblu însă, situația țăranului în Dobrogea este superioară celei din restul țării: „În Dobrogea, orice țăran, sau mai bine cel puțin 95% sunt proprietari de pământ, posesori ai unor porțiuni de multe ori peste 60 ha. Aci, dările sunt foarte mici, dacă am căuța să calculăm venitul ce-i aduce proprietatea Un alt avantaj de care se bucură țăranul dobrogean – *scria*, în 1905, o gazetă tulceană – e pășunatul vitelor, pentru care plătește Statului o taxă cu totul minimă, 3 lei de cap de vită mare; pe când dacă am examina situația țăranului din România, am vedea că el nu posedă

¹⁷ *Memoriul Delegațiunei județene la Palat*, în „*Tribuna Dobrogei*“, I, nr. 17, 27 ianuarie 1906, p. 2.

decât 2-3 hălci de pământ, ceea ce echivalează cu 7-8 ha! O dovadă că țăranul dobrogean câștigă mai mult și trăiește mai bine ca cel din țară, e și de fapt ca acesta dă o dată pe an, toamna, toate dările, pe când cel din țară e zilnic în hărțuală cu perceptorul, și iarna și vara¹⁸.

În Dobrogea, una din preocupările autorităților județene și locale –, mai ales a celor două orașe reședință de județ, Constanța și Tulcea –, a opiniei publice și a liderilor ei a fost întărirea ponderii naționalității române și exprimarea solidarității cu consăngenii din provinciile aflate sub stăpânire străină. În 1878, între Dunăre și Mare locuiau, alături de români, și mulți alogeni, iar la orașe comerțul, mai ales, se află în mâinile străinilor. Vor apărea, de aceea, în presă, numeroase articole¹⁹ ce pledează pentru o politică de atragere în Dobrogea a cât mai multor români – atât din restul țării, cât și din rândul românilor care trăiau în Austro-Ungaria (mai ales în Transilvania) sau Imperiul Otoman (mai ales în Macedonia). Pentru prima dată, la Constanța slujba bisericească se oficiază în limba română la 1 ianuarie 1882, până atunci ea având loc în limba greacă la biserica Comunității Elene. Treptat, un număr tot mai mare de români se stabilesc în Dobrogea, beneficiind de împrumutări; la capătul unui susținut proces de împrumutări, în Dobrogea va pulsa, la începutul secolului nostru, o vie viață românească, mai ales în comune și orașele: „S-au strâns aci, pe acest colț de pământ, alipit la Coroana României, români de pretutindeni. Văd – *toasta, la Constanța, la 2 noiembrie 1908, Take Ionescu* – mocani veniți de peste munți, văd dintre aceia care odată cu domnia românească au părăsit Basarabia, văd o puternică colonie de macedoneni, care au adus aci îndemânarea la comerț fără preget. *Toți aceștia împreună cu autohtonii și cu cei care au venit de dincolo de Dunăre, au încheșat poporul românesc de aci, imagine a românismului întreg* (subl.n.)”²⁰.

Ziare precum „*Constanța*”, „*Gazeta Dobrogei*”, „*Santinela Dobrogei*”, „*Farul*”, „*Istrul*”, „*Dobrogea*”, „*România Mare*”, „*Dobrogea nouă*” ș.a., și reviste, ca „*Ovidiu*”, „*Răvașul nostru*”, „*România Mare*” ș.a. – vor milita pentru întărirea românismului în Dobrogea, în Constanța, mai ales manifestându-se o viață cosmopolită, pătrunderea românilor făcându-se destul de greu înainte de anul 1900; „noi cunoaștem Constanța și sub altă față – *scrie în noiembrie 1905 funcționarul și publicistul Petru Vulcan*

¹⁸ *Emigrările din Dobrogea*, în „*Gazeta Tulcei*”, I, nr. 29, 24 octombrie 1905, p. 2.

¹⁹ vezi, pe larg, St. Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1878-1947)*. Vol. I (1887-1916), Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, 1999, *passim*.

²⁰ *Toasturile d-lui Take Ionescu rostite la banchetul Partidului Conservator-Democrat din Constanța în ziua de 2 noiembrie 1908. După notele stenografice*, în „*Viitorul Dobrogei*”, I, nr. 31, 30 noiembrie 1908, p. 1.

(1869-1922), născut în Macedonia. Nu-i mai mult decât un deceniu ca atunci când am călcat pentru prima oară în Tomisul lui Ovidiu și cercetând cu ochii împrejurările statuii lui, trăgând cu urechea în dreapta și-n stânga, am putut auzi cuvântându-se toate limbile, numai românească nu. Încât fără voie am exclamat triști: vai, în care parte a Anatoliei ne găsim aci. Într-adevăr, așa și era. Marii proprietari și comercianți de cereale, manufactură, băcănie, reprezentanții industriei, în fine, întreaga mișcare a «agorei» era și este străină: ca probă, dăm o mie de lei premiu aceluia care ne va arăta chiar în prezent un băcan român în toată Constanța. Românismul era reprezentant printr-o infimă parte a funcționarismului, căci și aici, grecii îndeosebi se aciuseră pentru totdeauna în diferitele administrațiuni. Mai puteai vedea pe român în uniformă, în rândurile armatei, și atâta tot²¹.

În privința întăririi prezenței românilor în Delta Dunării, se pledează pentru constituirea de sate românești, prefectul Tulcei, Ioan Nenițescu (1854-1901), ducând o sănătoasă politică națională²² în acest sens, motiv pentru care i se ridică și un bust la Tulcea, în anul 1911²³. Adu-nări de protest, liste de subscripții, articole de solidaritate ale dobrogenilor cu românii din Transilvania, Bucovina, Basarabia, cu cei din Macedonia exprimă aceeași stare de spirit, dominată în societatea românească, al cărei țel era înfăptuirea statului național român – *România Mare*. În 1906, mii de români de peste hotare sosiți la București pentru a vedea *Expoziția Națională*, vizitează și Constanța, aici rezervându-li-se primiri sărbătorești. De asemenea, semnificativ este și apariția la Constanța a revistei cu titlul „*România Mare*” (1913-1916), a ziarului cu același nume (1915), transformat, apoi, în „*Dacia*” – primele publicații românești cu acest titlu-simbol al renașterii modeme a poporului român. În contextul ilustrării și întreținerii ideii de solidaritate națională, este exprimată necesitatea unei mai sporite demnități național-statale în procesul de atingere al idealului național și în relațiile noastre inter-

²¹ P. Vulcan, *Ion Bănescu și orașul Constanța*, în „*Ovidius*”, V, nr. 9, noiembrie 1905, p. 122.

²² Autorul *Puilor de lei*, a fost prefect de Tulcea timp de trei ani (1897-1900), perioadă marcată de dinamism în dezvoltarea județului și impulsioneare a sentimentelor naționale, plecarea sa din cadrul administrației județene fiind receptată că „o adevărată lovitură de trăsnet pe capetele românilor tulceni (...). Cu toții ne-am adus aminte de lupta ce a trebuit să ducem alături de d-sa spre a îndrepta acea stare de lucruri și a pune cu botul pe labe pe pretinșii noștri concetățeni bulgari, care ajunseseră cu obrăznicia până acolo încât ne arătau calea Dunării și ne poșteau a pleca în țara noastră, spunându-ne că Dobrogea este a lor” (*Plecarea d-lui Nenițescu și situația din Tulcea*, în „*România jună*”, II, nr. 268, 8 septembrie 1900:1).

²³ *Bustul lui Ion Nenițescu. Cum s'a făcut*, în „*Conservatorul Tulcei*”, II, nr. 23, 30 octombrie 1911, p. 3.

naționale: „Și n-am mai trăit decât cu un singur gând, cu o singură grijă și o teamă: „Ce va zice Europa? Cum ne va judeca Europa? Nu cumva ne-o ține drept sălbatici încă, Europa?! (...) Noi însă – scria, în august 1907, publicistul tomitan Mihail C. Mârzea, în „Tribuna Dobrogei“ –, am încremenit locului, în colțișorul nostru. Tot ce ne învrednicim a face e a ruga puterile Europei, cu glas sfâșiat de sfială și jale, să se înduioșeze, să intervină, să nu lase pe frații noștri, cei blânzi și nevinovați, pradă liftelor spurcate. Europa, însă, mai întâi stă nepăsătoare și într-un târziu abia mișcă”²⁴.

Minoritățile naționale (turco-tătari, bulgari, ruși-lipoveni, greci, albanezi, germani, evrei, armeni, italieni ș.a.) au beneficiat de existența unui cadru legal propice dezvoltării lor nestingherite, în acord cu *Proclamația către dobrogeni* a domnitorului Carol I, de la 14 noiembrie 1878: „Locuitorilor musulmani, dreptatea României nu cunoaște deosebire de neam și religiuine. Credința voastră, familia voastră vor fi apărate deopotrivă ca și ale creștinilor. Afacerile religiei și ale familiei vor fi pentru voi încredințate apărării muftiilor și judecătorilor aleși din neamul și legea voastră. Și creștini și musulmani, primiți dar cu încredere autoritățile române; ele vin cu anume însărcinare de a pune capăt dureroaselor încercări prin care ați trecut, de a vindeca rănila războiului, de a apăra persoana, averea și interesele voastre legiuite, în sfârșit de a vă dezvolta bunăstarea morală și materială”²⁵.

Relațiile Statului cu minoritatea turco-tătară²⁶ au fost dintre cele mai bune, ridicarea *Moscheii Regele „Carol I”* din Constanța, pe cheltuiala sa, ilustrând aceste excelente raporturi: „Noi, musulmanii din Dobrogea, iubitori ai bunei noastre patrii, România, respectuoși ascultători ai

²⁴ M. C. Mârzea, *Să fim încrezători și mândri*, în „Tribuna Dobrogei”, I, nr. 42, 7 august 1906, p. 1.

²⁵ *Cuvântările Regelui Carol I. 1866-1914*, vol. I 1866-1886. Ediție îngrijită de C.C. Giurescu, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București 1939, p. 295; documentul este republicat integral, postbelic, în St. Lascu, *Specificul vieții politice dobrogene, după 1878, în viziunea oamenilor de stat și începuturile activității partidelor la Constanța*, în St. Lascu, C. Vitanos (coord.), *Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, f.e., Constanța, 1993, p. 295; același document – dar la stadiul „proiect de manifest” elaborat de M. Kogălniceanu – la A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 280; în 1998 a apărut o „nouă ediție privind istoria Dobrogei” – fără specificarea însă, ca atare, pe foaia de titlu (dar în caseta tehnică se scrie: „Ed. a 2-a, rev.”) – intitulată *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998 /534 pp./ (prima ediție a avut 440 pp.) (amintitul „proiect de manifest” este la pp. 347-348).

²⁶ vezi M. A. Ekrem, *Din istoria turcilor dobrogeni. Cuvânt înainte de Demény Lajos*, Editura Kriterion, București, 1994, *passim*; N. Ibram, *Comunitatea musulmană din Dobrogea. repere de viață spirituală. Viața religioasă și învățământ în limba maternă*, Ex Ponto, Constanța, 1998, *passim*.

sfântului Coran, care ne învață muncă continuă, luminând prin învățătură și cinste, să ne arătăm și prin fapte că suntem demni de sacrificiile ce țara le face continuu pentru noi în această direcțiune”, spunea la 24 iunie 1910, muftiul jud. Constanța, la punerea pietrei fundamentale a *Moscheii*²⁷; funcționarea *Seminarului Musulman*, apariția unor publicații în limba turcă („*Sadakat*“, „*Şark*“, „*Işak*“, „*Teşvik*“, „*Mektep ve Aile*“), avantajele de care se bucurau musulmanii în societate (admiterea preferențială în licee, crearea unor unități aparte în cadrul armatei ș.a.) ilustrază încadrarea lor civilizată în spațiul statal românesc.

Relațiile cu minoritatea bulgară, au fost, uneori, mai delicate, existența unor șovinști în rândurile acesteia influențând raporturile de bună vecinătate româno-bulgare; autoritățile, precum și opinia publică – exprimată prin intermediul presei – au atitudini ferme față de încercările de subminare a autorității Statului Român, precizându-se, de fiecare dată, că „Guvernele românești n-au făcut niciodată vreo deosebire în populația dobrogeană. Întotdeauna – scria un ziar tulcean în 1909 –, toți locuitorii dobrogeni s-au bucurat de drepturi egale, au fost tratați la fel. Și dacă e adevărat că în unele privințe Dobrogea a avut de suferit, toți locuitorii – indiferent de origine – au resimțit starea de lucruri, în aceeași măsură”²⁸. Cu diverse ocazii, oamenii politici români pledau pentru buna vecinătate româno-bulgară, evidențiind mai degrabă lipsa reală a unui conțencios dintre cele două țări; într-un discurs ținut la Constanța, în 1908, Take Ionescu relata discuția pe care omul politic bulgar (a fost regent și prim-ministru), Șt. Stambolov (1854-1895) a avut-o cu un politician român, căruia „i-a zis: «Ce? Nu aveți de gând să păstrați Dobrogea? Atunci gândiți-vă cui să o dați, căci eu nu primesc, eu nu voi să devin vecin cu împărățiile mari»”²⁹.

²⁷ *Cuvântarea Muftiului din Constanța*, în „*Conservatorul Constanței*“, II, nr. 24, 4 iulie 1910, p. 2.

²⁸ *Raporturile dintre România și Bulgaria*, în „*Lupta*“, I, nr. 36, 21 septembrie 1909, p. 1.

²⁹ Discursul d-lui Take Ionescu, șeful Partidului Conservator-Democrat, rostit la întrunirea noastră în Constanța la 2 noiembrie 1908, în „*Viitorul Dobrogei*“, I, nr. 30, 23 noiembrie 1908, p. 2. Într-un interviu acordat unui ziar bucureștean, în ianuarie 1913, primul-ministru bulgar Gheșov minimaliza campania antiromânească desfășurată de către unele ziare sofioțe: „Nu-mi vorbiți de anumiți oameni care, fie în cărți obscure, fie în articole de ziare, adevărate foi de varză (feuillez de choux)/= fițuici – n.n.) vorbesc de Dobrogea românească ca de o provincie bulgară. Fanatici și exaltați se găesc pretutindeni și ar fi cu totul nedrept de a considera elucubrațiunile lor ca dogme ale politicii țărilor care suferă din cauza unor astfel de oameni”, conchizând prin „declarațiunea pe care am făcut-o, anume că noi am renunțat cu desăvârșire și pentru totdeauna la Dobrogea (subl.n.)” (Interviul nostru cu d. Gheșov, primul-ministru al Bulgariei, în „*Universul*“, XXXI, nr. 10, 12 ianuarie 1913, p. 1).

Împrejurările și contextul desfășurării celor două războaie balcanice au permis recuperarea părții de sud a Dobrogei. România n-a participat la Primul Război Balcanic; profesorul constănțean Ion Benteoiu (1884-1950) exprima starea de spirit a societății, a oficialităților, atunci când scria, la 28 octombrie 1912, despre rolul României: „Suntem un factor important pentru menținerea echilibrului european și a păcii generale, de aceea cu bucurie trebuie să constatăm că ni se recunoaște aceasta de mării noștri vecini și că vom fi chemați și noi să ne spunem cuvântul hotărâtor.

Rectificarea granițelor noastre în partea de sud a Dobrogei, care să ne dea posibilitatea de a o putea apăra și stăpâni în liniște, renunțarea pentru totdeauna a vecinilor noștri bulgari asupra acestui pământ, care nu este pământ bulgăresc, ocrotirea conaționalilor noștri din Macedonia, acestea sunt compensațiile noastre în prezent, pe care le vom cere, credem, neapărat, bazați pe cele 400.000 de baionete ce stau gata la orice moment să-și facă datoria către țară!”³⁰. În 1878, la Congresul de Pace de la Berlin, partea de sud a Dobrogei – așa numitul *Cadrilater* – a fost ruptă din trupul ei, fiind înglobată nou-născutului Principat Autonom al Bulgariei, granița trecând doar la 13 km de orașul Silistra; acesta – anticul Durostorum – a fost, în deceniile premergătoare Reintegrării Dobrogei la Statul Român, centrul revigorării conștiinței naționale a românilor dobrogeni. „În această mare cetate romană a locuit familia Petrescu, în această cetate s-au născut cu toții și această cetate a fost centrul de cultură românesc din dreapta Dunării, unde prin sângele neobositului profesor Constantin (Costache) Petrescu /1843-1893/ – *rememora, în ianuarie 1913, fratele acestuia, Simion Petrescu*³¹ – s-au

³⁰ I. Benteoiu, *Răsboiul din Balcani și compensațiile noastre*, în „*Conservatorul Constanței*”, IV, nr. 30, 28 octombrie 1912, pp. 2-3.

³¹ Simion Petrescu fost una dintre cele mai originale figuri ale Dobrogei de până la Primul Război Mondial, un veritabil *self-man*; vede lumina zilei la Silistra, la 1 Septembrie 1856, încetează din viață la Constanța, la 15 septembrie 1916. A avut o existență tumultuoasă – profesor de gimnastică la Liceul „Matei Basarab” din Capitală, acrobat și gimnast prin Europa, S.U.A., Africa de Nord (1878-1898), proprietar de pământ în jud. Constanța (promotor de tehnici moderne în cultivarea plantelor, inițiator al unor forme asociative în agricultură), fruntaș al vieții publice (primar al Mangaliei în 1905, fruntaș al conservator-democrațiilor constănțeni, președinte al Consiliului Județean în 1913), publicist (fondator și conducător al săptămânalului „*Viitorul Dobrogei*”). Despre el, P. Vulcan scria că „prin arta-i neîntrecută a dus faimă numelui român și a făcut să fim cunoscuți de multe popoare” (P. Vulcan, *Albumul Național al Dobrogei. 1866-1877-1906*, Tipografia Regală, București, f.a. /1906/, nenumărat /p. 53/), iar Const. N. Sary că este „românul cel mai american, mai american chiar decât înșiși americanii, a căror țară a cutreierat-o, purtând de-a lungul și de-a latul ei fala artei și a geniului românesc” (Cesar, *Un „american”*, în „*Dobrogea Jună*”, IX, nr. 17, 3 decembrie 1913, p. 1). Mai puțin se știa – până de curând – că fiul „dascălului Petrică din Silistra” este și eroul unuia din reportajele lui Lev Troțki, apărute în „*Kievskaja Misi*”, în septembrie 1913; cunoscutul revoluționar rus este însoțit în periplul său dobrogean de un doctor, al cărui nume nu ni-l dezvă-

înființat școlile române de la Turtucaia și până la Tulcea³². Pe fondul desfășurării conflictului balcanic, în al cărui previzibil se includea și retrasarea granițelor între statele din zonă, recuperarea sudului Dobrogei se arată ca o necesitate națională și strategică pentru România. „În mâncăturile ce le face Dunărea printre vechile ruine, nu monezi cu efigiile bulgărești se găesc ca să se ridice astfel de pretenții (ale Bulgariei asupra Silistrei – n.n.), și dacă n-ar fi o nemaipomenită încăpățănare din parte-le bulgarii ar putea să revie la realitatea care îi obligă și pentru cele ce s-au întâmplat, ca și pentru cele ce se vor întâmpla pe viitor, să nu speculeze cu noi dreptele noastre cereri.

Dacă încăpățănarea va continua, nu le vor fi de nici un folos, căci Dristorul va fi cheia Dunării românești, va fi cetatea noastră în răsăntia ce trebuie să încrucișeze apele Dunării cu marele pod ce îl vom face.

Dristorul trebuie să fie metropola românească și așa va fi, că drepturile noastre istorice nu bulgarii le vor sfârâma (subl.n.)³³.

Declanșarea, ca urmare a atacului Bulgariei asupra foștilor săi aliați, a celui de-Al Doilea Război Balcanic, este urmată de mobilizarea armatei române, terminarea ostilităților și semnarea, la 28 iulie/10 august 1913, a Păcii de la București, rezultatele fiind întâmpinate cu satisfacție de către dobrogeni; la Tulcea, „Orașul își schimbă imediat aspectul ca în zi de sărbătoare. Drapelele tricolore, împodobeau toate clădirile, însuflețirea fiind deopotrivă în toate inimile. Seara – *consemna, la 31 iulie*

luie – este, însă, fără îndoială, dr. Cr. Racovski, a cărui casă o și vizitează la „Helengic“ (de fapt, Gherengic/=Pecineaga/. „Simeon N.“ sau „Simeone Universul“ este configurat ca fiind – într-o viziune vădit șarjată, la care-i asociată și opera lui I.L. Caragiale – prototipul politicianului român, autorul rus, cu vizibile antipatii românești, conchizând: „În inima mea îi păstrez recunoștință lui Simeone, care mi-a oferit cheia politicii românești“ (L. Troțki, *România și războiul balcanic*, Polirom, Iași, 1998, p. 154); dacă vârsta ce i se atribuie este mai mare decât cea adevărată, intrigându-l și pe posesorul ei (62 de ani, în loc de 57), alte date și informații despre fostul „înghițitor de săbii“ și actual „*Le président du conseil général*“ sunt reale, fiind confirmate de izvoare contemporane – cum este aversiunea față de prefect (avocatul C. Irimescu), regășibilă și într-un memoriu făcut public (D. Orănescu, *Din culisele takștilor din Constanța. Un document*, în „*Dobrogea Jună*“, IX, nr. 1, 25 ianuarie 1913, p. 3).

³² S. Petrescu, *Scrisoare deschisă către d. Al. T. Dumitrescu*, în „*Universul*“, XXXI, nr. 4, 5 ianuarie 1913, p. 2 (reluată în „*Viitorul Dobrogei*“, V, nr. 51, 20 ianuarie 1913, p. 1), ca răspuns la Al. T. Dumitrescu, *Dristorul nostru*, în „*Universul*“, XXXI, nr. 1, 1 ianuarie 1913, p. 1; vezi și Al. T. Dumitrescu, *Scrisori din zile mari. Silistra (Durostorum, Dristor)*, cu subtitlul: *Precursorii redeșteptării noastre în dreapta Dunării. Dascălul Petrică și fiul său Constantin Petrescu, „institutele școlii române din Silistra“. Dristorul lui Mircea cel Bătrân. Nașterea principelui Mircea. – Literatura istorică în chestia Silistrei. – Rolul presei în formarea curentului popular pentru redobândirea acestui oraș. – Activitatea națională în cercurile culturale de la sate. – Medalia comemorativă*, în *Ibidem*, XXXI, nr.222, 14 august 1913, p. 1.

³³ *Dristorul-Silistra*, în „*Viitorul Dobrogei*“, VI, nr. 7, 17 martie 1913, p. 1.

1913, un ziar tulcean – o grandioasă manifestație, urmată de o retragere cu torțe, avu loc pe străzile orașului”³⁴. Recuperarea sudului Dobrogei este receptată ca repararea unei nedreptăți istorice, noilor cetățeni cerând-li-se să se încadreze, civilizată și cu onestitate civică, realităților românești: „Desigur, România va face totul ce-i va sta în putință ca noii săi concetățeni să nu regrete fosta lor stăpânire. Dar, numai puțin adevărat, că și aceștia la rândul lor, sunt datori să se arate binevoitori și cu sinceritate să se supună legilor patriei, care li se va ocroti deopotrivă pe ei ca și pe noi.

Orice act de nesupunere la acele legi, va fi cu asprime reprimat, dar trebuie să se știe – *scria, în noiembrie 1913, revista constănțeană „România Mare”* – un lucru:

Nu vremelnică va fi această provincie sub sceptrul românesc.

Ea este pe vecie legată de România, la care de fapt și de drept a fost *realipită*”³⁵. (Din păcate, într-un context internațional favorabil rapturilor teritoriale, de fondul general al slăbiciunilor vieții politice interne, minate de politicianism, în septembrie 1940 sudul Dobrogei – județele Durostor și Caliacra – va fi dislocat din trupul României, fiind cedat Bulgariei; tot acum are loc, însă, și beneficul schimb de populație, fapt ce explică inexistența, ulterioară, practic, a bulgarilor în județele Constanța și Tulcea, ca și a unui contencios dobrogean între cei doi vecini³⁶.)

Din nefericire, eforturile de modernizare a Dobrogei vor fi stopate de evenimentele circumscrise Primului Război Mondial, ocupația Puterilor Centrale (1916-1918) detumând un proces istoric căruia îi fuseseră părtași, subiecți și beneficiari, indiferent de etnie, oamenii pământului dintre Dunăre și Mare.

³⁴ *Pacea la Tulcea*, în „*Conservatorul Tulcei*”, III, nr. 11, 31 iulie 1913, p. 2.

³⁵ Cassius, *De anexarea Cadrilaterului*, în „*România Mare*”, I, nr. 3, 1 noiembrie 1913, p. 45.

³⁶ vezi D. Cătănuș, *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar 1919-1940*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001, *passim*; Val. Ciorbea, *Aspecte din evoluția Dobrogei de Sud în cadrul Statului Român (1913-1940)*, în St. Lascu, C. Vitanos (coord.), *Op. cit.*, pp. 300-374; St. Lascu, *Din istoria Dobrogei de Sud în cadrul României întregite (1913-1940)*, în „*Revista istorică*”, Serie nouă, VI, nr. 11-12, 1995, pp. 957-975.